

POSKYTOVÁNÍ VÝPŮJČNÍCH SLUŽEB V KNIHOVNÁCH S LOKÁLNÍ A REGIONÁLNÍ PŮSOBNOSTÍ II.

Obsah

1 Souborné katalogy a zdroje pro vyhledávání	4
2 Systémy dodávání dokumentů	5
3 Služba eBooks on Demand (EOD) – elektronické knihy na objednávku	6
4 Budoucnost MVS – portál Knihovny.cz	7
5 Zákony související s poskytováním veřejných knihovnických a informačních služeb	8
5.1 Zákon č. 101/2000 Sb., o ochraně osobních údajů	9
5.2 Zákon č. 121/2000 Sb. – autorský zákon	11
6 Standard veřejných knihovnických a informačních služeb	13
7 Směrnice IFLA – Služby veřejných knihoven	14
8 Literatura	14
9 Doporučená literatura	16

Kritéria hodnocení		Způsob ověření
a	Popsat pravidla výpůjčních služeb knihovny s lokální a regionální působností.	Ústní ověření
b	Popsat pravidla služeb knihovny v souvislosti s autorským zákonem a autorskoprávní ochranou děl.	Ústní ověření
c	Charakterizovat nakládání s osobními údaji uživatelů v knihovnách.	Ústní ověření
d	Zjistit dostupnost článku ze zahraničního časopisu pro uživatele knihovny.	Praktické předvedení
e	Vysvětlit postup řešení ztráty knihy uživatelem.	Praktické předvedení
f	Popsat princip poskytování meziknihovnických služeb v knihovně s lokální a regionální působností.	Ústní ověření

Studijní cíle

Cílem tohoto modulu je:

- Získat přehled o souborných katalozích a zdrojích pro vyhledávání
- Podat přehled zákonů souvisejících s poskytováním knihovnických a informačních služeb
- Přiblížit obsah Standardu VKIS a Směrnice IFLA – Služby knihoven

Klíčová slova

Výpůjční služby, veřejné informační služby knihoven, služby pro zdravotně postižené, Standard VKIS, Směrnice IFLA – Služby knihoven, meziknihovnické služby

Tento modul pro vás připravila **Mgr. Adéla Dilhofová** z MZK v Brně. V případě jakýchkoliv dotazů se obraťte na: Adela.Dilhofova@mzk.cz.

Vysvětlivky k ikonám:

Vyhledejte v externím materiálu / Podívejte se na odkaz / Dostudujte si

Pozor, zapamatujte si / Důležité

Shrnutí aneb Co jste se naučili

Dobrovolný úkol

1 Souborné katalogy a zdroje pro vyhledávání

Podle základních bibliografických údajů se požadavky čtenářů ověřují v souborných katalozích a databázích knihovny a přidělují se bibliograficko-lokační údaje – sigla knihovny, kde je dokument momentálně dostupný, včetně signatury.

K této práci se využívají nejčastěji následující zdroje:

- **CASLIN – souborný katalog ČR**
<http://www.caslin.cz/>
- **LANIUS – Souborný katalog odborné literatury veřejných knihoven**
<http://www.skat.cz/>
- **klasické lístkové katalogy**¹ – v případě MZK² je dobré je využít tehdy, pokud byl objednávaný titul vydán před rokem 1994 a nebyl nalezen v katalogu elektronickém.

Pro zahraničí to jsou:

- **KVK – Karlsruher Virtueller Katalog** – souborný katalog německých knihoven a vybraných zahraničních knihoven a knihkupectví. Tento katalog se neustále vyvíjí a připojují se nové státy.
<http://kvk.bibliothek.kit.edu/?lang=en&digitalOnly=0&embedFulltitle=0&newTab=0>
- **WorldCat** – celý svět – převážně USA
<http://www.worldcat.org/?&lang=cs>

Z netradičních zdrojů uveďme například:

- **NUKAT – souborný katalog polských knihoven**
<http://katalog.nukat.edu.pl/heading/search?theme=nukat>
- **Dánský souborný katalog**
<https://bibliotek.dk/eng>
- **COBISS pro země Balkánu**
<http://www.cobiss.si/scripts/cobiss?ukaz=getid&lani=si>
- **Japonsko – Národní knihovna – Tokio**
https://ndlopac.ndl.go.jp/F/E3YT5YSUDI513A846XV94IUA8GI8JRXBMALT4732VCI93ANDCN-30721?&pds_handle=

Dalšími zdroji pro vyhledávání jsou různé oborové brány a portály³. Ze speciálních uveďme například **Virtual Health Library** (<http://bvsalud.org/>) – je výborný pro lékařské obory oblasti Latinské Ameriky a Karibiku. No a v neposlední řadě je to určitě všemi využívaný **Google**.

¹ Viz Vítejte v systému RetriS! *RetriS* [online]. 2018-09-25 Dostupné na WWW: <<http://nris.nkp.cz/>>.

² Viz Lístkové katalogy. *Moravská zemská knihovna* [online]. 2018-09-25. Dostupné na WWW: <<http://www.mzk.cz/katalogy-database/listkove-katalogy>>.

³ Viz Portály. *Moravská zemská knihovna* [online]. 2018-09-25. Dostupné na WWW: <<http://www.mzk.cz/katalogy-database/database/portaly>>.

2 Systémy dodávání dokumentů

Elektronické dodávání dokumentů (EDD) je služba knihoven, v jejímž rámci jsou všechny transakce při dodávání dokumentů vyřizovány elektronicky. Pokud knihovna poskytuje tyto služby jednotlivci nebo jiné knihovně, sjednává si předem smlouvu, ve které se žadatel zavazuje, že získaný elektronický dokument má pouze pro svoji potřebu. Jedná se o službu placenou. V elektronické podobě jsou dodávány: články z periodik, kapitoly z knih a statě ze sborníků.

V ČR se rámci meziknihovních služeb nejčastěji používají tyto systémy:

- **Virtuální polytechnická knihovna (VPK)** – tento systém sjednocuje v souborném katalogu VPK periodika více než 50 českých knihoven, z nichž 41 knihoven nabízí své fondy prostřednictvím VPK, ostatní knihovny nabízejí své služby prostřednictvím klasických meziknihovních služeb. Servisním centrem VPK zajišťujícím správu a provozování systému se stala Státní technická knihovna v roce 2000 (dnes Národní technická knihovna).
<https://www.techlib.cz/cs/2892-virtualni-polytechnicka-knihovna>
- **eDDO** – pro společenské vědy – uvedená do provozu v roce 2002 Národní knihovnou ČR
<http://www.nkp.cz/sluzby/edodo>

V roce 2009 nastaly v oblasti elektronického dodávání dokumentů velké změny, a to díky uzavření kolektivní smlouvy na tzv. elektronické dodávání dokumentů mezi Národní knihovnou ČR a agenturou **Dilia**⁴, podle které může být příjemcem této služby pouze fyzická osoba starší 18 let. Ta má se zastupovanou knihovnou uzavřenou Smlouvu o užívání služby EDD. Služba je poskytována na základě individuálních požadavků uživatele pro účely výzkumu nebo soukromého studia prostřednictvím uživatelských kont. Uživatel si může podle své volby elektronicky dodaný dokument vytisknout nebo uložit v elektronické podobě ve formátu netextového souboru. Prostřednictvím služby EDD je možné objednávat kopie článků, výňatky z knih, učebnic apod., přičemž u knižní produkce je rozsah poskytnutých kopií zhotovených na jednu objednávku omezen na 20 stran předlohy. Služba EDD může být poskytována pouze na území ČR. Knihovna, která tuto službu poskytuje, je povinna odevzdávat autorské poplatky včetně DPH podle [Sazebníku odměn](#).

Smlouva nabyla účinnosti dnem 1. 2. 2009 a významně zasáhla do rychlého rozvoje služby EDD v ČR. Ve svém výsledku negativně ovlivnila vývoj této služby v ČR.

⁴ Viz Příloha č. 1 – Pravidla pro poskytování služby elektronického dodávání dokumentů (EDD), která je ke stažení na stránce Kolektivní správa. *Dilia* [online]. Dostupné na WWW: <<http://www.dilia.cz/ke-stazeni/?p=kolektivni-sprava>>, odkaz Knihovny, soubor EDD – Pravidla pro poskytování služeb.

Ze zahraničních dodavatelských systémů jsou nejvíce využívány následující:

- **GetInfo** – z fondu univerzitní knihovny v Hannoveru
<https://www.tib.eu/en/>
- **SUBITO** – z fondů německých, rakouských a švýcarských knihoven⁵
<https://m.subito-doc.de/?lang=de>
- **British Library Document Supply Service**
<https://ondemand.bl.uk/onDemand/home>
- **SWITCH** – z fondů švýcarských knihoven – novinka z března 2021
<https://help.switch.ch/eduid/faqs/?lang=en#eduid-about>

3 Služba eBooks on Demand (EOD) – elektronické knihy na objednávku

Od roku 2009 se v Moravské zemské knihovně stala tato služba součástí meziknihovních služeb. Uživatelé (i neregistrovaní) si tak mohou prostřednictvím knihovního katalogu objednat elektronickou verzi knihy. Knihovna poté požadovanou knihu digitalizuje a zašle ji uživateli pomocí servisní sítě EOD. Koordinátorem je **Univerzitní a zemská knihovna Tyrolska v Innsbrucku** (<https://www.uibk.ac.at/ulb/>).

Díky této službě lze starší knihy z fondu MZK nechráněné autorským zákonem převést za poplatek 4 Kč za 1 digitalizovanou stránku do pdf formátu. Manipulační poplatek je 200 Kč. Na požádání lze také vyrobit tištěnou verzi digitalizované knihy (Print on Demand – POD).

Ukázku digitalizované knihy (EOD) z fondu MZK lze stáhnout z odkazu http://www.mzk.cz/sites/mzk.cz/files/souboryMZK/pdf/rukovet_telocviku_eod.pdf.

Podrobnější informace o službě EOD včetně ilustračního videa najdete na webu Moravské zemské knihovny.⁶

Základní informace o tom, co je to e-kniha,⁷ jak ji objednat,⁸ a odpovědi na další související praktické otázky (FAQ),⁹ poskytuje web eod. Ebooks (<https://books2ebooks.eu/cs>).

⁵ Seznam knihoven zapojených do tohoto systému je dostupný na <https://m.subito-doc.de/supinfo>.

⁶ E-knihy na objednávku – eBooks on Demand. *Moravská zemská knihovna* [online]. 2018-09-25. Dostupné na WWW: <http://www.mzk.cz/sluzby/e-knihy-na-objednavku>.

⁷ Viz <https://books2ebooks.eu/cs/content/co-je-eod-e-kniha>.

⁸ Viz <https://books2ebooks.eu/cs/content/jak-si-mohu-eod-e-knihy-objednat>.

⁹ Viz <https://books2ebooks.eu/cs/content/co-je-eod-e-kniha>, dolní část stránky.

Pro průzkum již digitalizovaných textů je užitečné využít také:

- **Kramerius** (digitální knihovnu Moravské zemské knihovny v Brně)¹⁰
<http://www.digitalniknihovna.cz/mzk/>
- **Portál českých digitálních knihoven**
<http://archiv.knihovny.cz/digitalni-knihovny/ceske-digitalni-knihovny>
- **Internet Archive**
<https://archive.org/details/texts>
- **Registr digitalizace**
<http://www.registrdigitalizace.cz/rdcz/>
- **Německou digitální knihovnu**
<https://www.deutsche-digitale-bibliothek.de/>
- **Slezskou digitální knihovnu**
<http://www.sbc.org.pl/dlibra>
- **Gallica** (Francie)
<http://gallica.bnf.fr/>

4 Budoucnost MVS – portál Knihovny.cz

Připravovaný Centrální portál českých knihoven umožní uživatelům získat požadované dokumenty v tradiční tištěné nebo digitální formě a komplexní informace kdykoli, odkudkoli a kdekoli.

České knihovny dnes kromě tištěných dokumentů nabízejí svým uživatelům řadu databází, obsah digitálních knihoven a dalších informačních zdrojů. Tyto služby jsou však značně roztržité a často málo uživatelsky přívětivé. Existují také velké rozdíly v pohotovosti klasických knihovnických služeb a služeb poskytovaných v digitálním prostředí. Vytvoření Centrálního portálu českých knihoven bylo jedním z hlavních cílů Koncepte rozvoje knihoven ČR na léta 2011–2015. Stejně tak je na něj myšleno v Konceptu rozvoje knihoven ČR na léta 2017–2020.

Co nás tedy čeká?

- Bude k dispozici silný portál pro zajištění centrálního přístupu do celého systému knihoven z kterékoli zapojené knihovny.
- Portál poskytne komplexní nabídku informací nejen o existenci zdrojů, ale i o jejich dostupnosti. Klient získá jak informaci o dostupnosti primárních dokumentů (tištěných i elektronických) v nejbližších knihovnách zdarma, tak o možnosti získat je za poplatek z pohodlí domova (elektronické dokumenty online, tištěné dokumenty ideálně prostřednictvím placené MVS domů).
- Portál umožní sdílení výsledků digitalizace (pokud bude v budoucnu přijata novela autorského zákona, kodifikující předjednanou dohodu knihoven, nakladatelů a DILIE o kolektivní správě nekomerčních děl).
- Systém sdílení uživatelských identit umožní klientům přihlášením v kterékoli knihovně využívat služby i zdroje celé sítě knihoven.

¹⁰ Praktické informace o digitální knihovně Kramerius najdete na stránce Digitální knihovna MZK. *Moravská zemská knihovna* [online]. 2018-09-25. Dostupné na WWW: <<http://www.mzk.cz/sluzby/navody/digitalni-knihovna-kramerius>>.

- Využití online plateb pro poskytované knihovnické služby omezí nutnost fyzické návštěvy knihoven pouze pro administrativní úkony.
- Pro knihovny bude k dispozici nové rozhraní, integrující jejich vlastní katalog a zdroje se širokým spektrem dalších zdrojů. Pro odborné knihovny je významná integrace s předplacenými zahraničními odbornými zdroji, zahraničními katalogy a databázemi atd. Pro městské a krajské knihovny bude významnější integrace s českými zdroji (např. noviny, časopisy, televizní a rozhlasové zpravodajství agregované v Newton Media, krajské zdroje atd.). Rozhraní bude parametrizovatelné podle potřeb jednotlivých knihoven/skupin knihoven a bude záležet na jejich rozhodnutí, do jaké míry je využijí (jako hlavní nebo alternativní rozhraní).
- Optimalizace systému meziknihovních výpůjčních služeb a dodávání dokumentů s důrazem na rychlost, pohotovost, spolehlivost a efektivní využití informačních zdrojů zvýší komfort dodávání tištěných dokumentů přímo do místa bydliště.
- Nově vzniklá platforma Centrálního portálu knihoven: Služba ZÍSKEJ – Meziknihovní výpůjční služba a elektronické doručování dokumentů jsou nově vyvíjeny v Národní technické knihovně na základě dříve vzniklé Virtuální polytechnické knihovny (VPK). Ostrá verze pro knihovny byla spuštěna v roce 2019 a nyní je již dostupná také verze pro čtenáře. Získej nabízí uživatelům – čtenářům i knihovníkům – zatím pouze možnost objednat knihu či dokument z jiné knihovny za cenu 70,-Kč.
<https://www.knihovny.cz/ziskej>

Více informací o tomto projektu najdete na portálu [Knihovny.cz](https://www.knihovny.cz).¹¹

5 Zákony související s poskytováním veřejných knihovnických a informačních služeb

Činnost knihoven je v České republice upravena speciální legislativou. Klíčovým dokumentem je:

- **knihovní zákon** – zákon č. 257/2001 Sb., o knihovnách a podmínkách provozování veřejných knihovnických a informačních služeb (knihovní zákon), na který navazuje
- **prováděcí vyhláška č. 88/2002 Sb.**, Vyhláška Ministerstva kultury k provedení zákona č. 257/2001 Sb., o knihovnách a podmínkách provozování veřejných knihovnických a informačních služeb.

Kromě těchto dvou základních dokumentů se k činnosti knihoven vztahují některé obecně platné právní předpisy, např. občanský zákoník nebo Listina základních práv a svobod.

Dále se k činnosti knihoven vztahují – autorský zákon, zákon o ochraně osobních údajů, zákony o povinném výtisku (zákon o neperiodických publikacích a tzv. tiskový zákon), zákon o ochraně sbírek muzejní povahy, archivní zákon (pravidla o pohybu dokumentů v knihovnách, zákon o státní statistické službě).

¹¹ *Knihovny.cz. České knihovny na jednom místě* [online]. © Moravian Library 2015–2018 [cit. 2018-09-25]. Dostupné na WWW: <<http://www.knihovny.cz>>.

5.1 Zákon č. 101/2000 Sb., o ochraně osobních údajů

Zákon slouží k naplnění práva na ochranu před neoprávněným zasahováním do soukromí a upravuje práva a povinnosti při zpracování osobních údajů. V souvislosti s vydáním tohoto zákona byl zřízen **Úřad pro ochranu osobních údajů** (<http://www.uoou.cz/>).

Působnost zákona

Zákon se vztahuje na osobní údaje, které zpracovávají státní orgány, orgány územní samosprávy, jiné orgány veřejné moci, jakož i fyzické a právnické osoby. Zákon se **nevztahuje na zpracování osobních údajů, které provádí fyzická osoba výlučně pro osobní potřebu.**

Klíčovými pojmy zákona jsou **osobní a citlivé údaje**:

Osobní údaj = údaj, na jehož základě lze zjistit identitu jedince

Mezi osobní údaje patří:

- jméno osoby,
- datum narození nebo věk,
- e-mailová adresa,
- telefon,
- adresa trvalého pobytu nebo doručovací adresa či adresa IP.

Citlivý údaj = osobní údaj vypovídající o:

- národnostním, rasovém nebo etnickém původu,
- politických postojích, členství v politických stranách či hnutích nebo odborových či zaměstnaneckých organizacích,
- náboženství a filozofickém přesvědčení,
- trestné činnosti,
- zdravotním stavu,
- sexuálním životě subjektu,
- jakémkoli biometrickém údaji (např. otisk prstu, digitální snímek obličeje, otisk oční sítnice).

Citlivé údaje je možné zpracovávat pouze v případě, jestliže subjekt dal k jejich zpracování výslovný souhlas. Souhlas musí být dán písemně a musí z něho být zřejmé, k jakému účelu, jakému správci, na jaké období a kdo jej poskytuje. Tato situace může nastat při registraci uživatele do zvukové knihovny pro nevidomé a slabozraké, kde je požadováno lékařské potvrzení.

Veřejné knihovny nemají ze zákona právo požadovat po svých uživateli citlivé informace.

Veřejná knihovna zpracovává osobní údaje:

- zaměstnanců knihovny,
- čtenářů knihovny.

Osobní údaje uživatelů knihovny jsou většinou **identifikačního a adresného charakteru** (jméno, příjmení, adresa, datum narození, číslo občanského průkazu). **Údaje musí být chráněny proti zneužití.** Vzhledem ke skutečnosti, že knihovny jsou povinny evidovat, zpracovávat, shromažďovat a využívat osobní údaje uživatelů knihovny v souladu se zákonem, měly by mít **zpracovanou směrnici/pokyn pro bezpečné zacházení s těmito údaji**, zpravidla jako přílohu knihovního řádu.

Od roku 2018 navíc platí **GDPR, což je obecné nařízení o ochraně osobních údajů** (angl. General Data Protection Regulation neboli GDPR). GDPR představuje nový právní rámec ochrany osobních údajů v evropském prostoru s cílem hájit co nejvíce práva občanů EU proti neoprávněnému zacházení s jejich daty včetně osobních údajů. GDPR se týká všech firem a institucí, ale i jednotlivců a online služeb, které zpracovávají data uživatelů. GDPR zavedlo astronomické pokuty za porušování pravidel a nařizuje některým správcům nebo zpracovatelům osobních údajů zřídit nezávislou kontrolní funkci DPO (pověřenec pro ochranu osobních údajů).¹²

Zkuste si s tužkou odpovědět:

Má knihovna ze zákona právo vyžadovat sdělení rodného čísla? Případně jaké údaje je knihovna oprávněna žádat?

Knihovní zákon se přímo nezabývá zpracováním osobních údajů uživatelů knihoven – čtenářů, je tedy nutné vycházet ze zákona č. 101/2000 Sb., o ochraně osobních údajů v platném znění a ze zásad GDPR.

Podle názoru Úřadu na ochranu osobních údajů je rozsah identifikačních údajů nezbytných k účelu vedení evidence uživatelů knihovny **vymezen jménem, příjmením, datem narození, adresou trvalého pobytu a číslem průkazu čtenáře jako evidenčním číslem knihovny (jako nadbytečné údaje označuje ÚOOÚ číslo občanského průkazu a rodné číslo).** Každý správce osobních údajů (tedy i knihovna) je oprávněn zpracovávat tyto osobní údaje pouze se souhlasem subjektu údajů.

Oprávnění pro vedení databáze osobních údajů čtenářů by však knihovny měly pouze v případě čtenářů aktuálních výpůjček. Povinností správce je totiž uchování osobních údajů pouze po dobu, která je nezbytná k účelu zpracování, poté by se měly správně identifikační údaje čtenáře zlikvidovat. Knihovny musí proto poskytnout čtenářům informace podle § 5 odst. 4 zákona o ochraně osobních údajů o tom, pro jaký účel zpracování a k jakým osobním údajům je souhlas dáván a na jaké období. Více podrobností (např. právo na výmaz apod.) najdete zde: <https://www.gdpr.cz/gdpr/>

¹² Škorníčková, Eva *Co je GDPR?* [online]. [cit. 2018-09-25]. Dostupné na WWW: <<https://www.gdpr.cz/gdpr/>>.

5.2 Zákon č. 121/2000 Sb. – autorský zákon

Autorský zákon je zkrácený název **zákona č. 121/2000 Sb., o právu autorském, právech souvisejících s právem autorským a o změně některých zákonů**, který vstoupil v platnost 1. prosince 2000.

Tento zákon upravuje:

- práva autora k jeho autorskému dílu,
- práva související s právem autorským, např. práva výkonného umělce, práva výrobce zvukového záznamu, právo výrobce zvukově obrazového záznamu, práva rozhlasového nebo televizního vysílatele či právo nakladatele.

Majetková práva trvají po dobu autorova života a 70 let po jeho smrti. Majetková práva jsou předmětem dědictví.

Licence

Pokud autor poskytuje někomu jinému právo dílo užít, pak tak činí pomocí licence.¹³ Do licencí se řadí v první řadě citace (§ 31). Při přebírání textu je vždy nutné uvést autora, název díla, pramen a text zřetelně odlišit.

Pro zájemce: <http://www.citace.com/dokumenty.php>

Tzv. knihovní licence § 37 umožňuje archivu, knihovně, školskému zařízení atp. vytvořit kopii, kterou smí půjčovat. Půjčování je možné teprve od novelizace zákona (č. 216/2006 Sb.) platné od května 2006. Dříve bylo možné takovou kopii zhotovit jen pro konzervační a archivační účely.

Platby za kopírování

Při kopírování v knihovnách pro vlastní potřebu uživatelů mají knihovny povinnost odvádět správci autorských děl (DILIA) odměnu. Odměna činí za jednu tiskovou rozmnoženinu díla:

- a) 0,20 Kč za černobílou stránku,
- b) 0,40 Kč za barevnou stránku.

Pravděpodobný počet zhotovených tiskových rozmnoženin děl činí u poskytovatelů rozmnožovacích služeb:

- a) **v prostorách knihoven**, muzeí, galerií, školských a vzdělávacích zařízení **70 % z celkového počtu tiskových rozmnoženin** zhotovených za úplatu,
- b) v prostorách archivů, státních úřadů a úřadů územních samosprávných celků a v prostorách jiných poskytovatelů rozmnožovacích služeb **20 % z celkového počtu tiskových rozmnoženin** zhotovených za úplatu.

Rozsah kopírování není omezen (platí fair use = v rozumné míře).

<http://www.dilia.cz/kopirovani/>

¹³ Viz Licence. *Wikipedie: Otevřená encyklopedie* [online]. c2016. Dostupné na WWW: <https://cs.wikipedia.org/w/index.php?title=Licence&oldid=14407966>.

Veřejné čtení

DILIA a Národní knihovna ČR uzavřely hromadnou smlouvu o provozování veřejného čtení. **Knihovnám, které jsou evidované podle knihovního zákona**, stačí veřejné čtení řádně ohlásit prostřednictvím elektronického formuláře přístupného na stránkách Národní knihovny:

<https://ipk.nkp.cz/odborne-cinnosti/ctenarstvi-1/verCteni06.htm>

Hlášení o veřejném čtení se provádí nejpozději do 10 dnů po jeho uskutečnění. Aktuální situace o veřejném čtení v době pandemie na webu Národní knihovny ČR:

<https://ipk.nkp.cz/koronavirus-1/je-mozne-realizovat-verejna-cteni-online>

Za veřejné čtení v knihovně není považováno:

- čtení, které se uskuteční v rámci spolupráce se školami jako součást vyučování, tj. užití díla „při vyučování pro ilustrační účel nebo při vědeckém výzkumu, jejichž účelem není dosažení přímého nebo nepřímého hospodářského nebo obchodního prospěchu, a nepřesáhne rozsah odpovídající sledovanému účelu“.
- čtení pro zdravotně postižené.

Zkuste si s tužkou odpovědět:

Jak má knihovna správně postupovat z hlediska autorského práva při zajišťování kulturních akcí typu beseda či přednáška s natáčením či promítáním?

Promítání

Promítáním filmu dochází k užití díla formou provozování díla ze záznamu. Pro tento způsob užití potřebují knihovny licenci. Ustanovení § 31, odst. 1c říká: „**Do práva autorského nezasahuje ten, kdo užije dílo při vyučování pro ilustrační účel nebo při vědeckém výzkumu, jejichž účelem není dosažení přímého nebo nepřímého hospodářského nebo obchodního prospěchu, a nepřesáhne rozsah odpovídající sledovanému účelu;** vždy je však nutno uvést, je-li to možné, jméno autora, nejde-li o dílo anonymní, nebo jméno osoby, pod jejímž jménem se dílo uvádí na veřejnost, a dále název díla a pramen.“ Knihovna by se měla pro získání licence obrátit na kolektivního správce, v tomto případě na Ochraný svaz autorský pro práva k dílům hudebním (v kompetenci má však i filmovou projekci).

Besedy

V případě přednášek a besed, jejichž součástí je natáčení, je podmínkou, aby natáčené osoby souhlasily, že budou předmětem natáčení. Záleží na knihovně, zda zvolí jednodušší formu ústního souhlasu, nebo souhlasu písemného. Prostý záznam bez dalších úprav ještě není autorským dílem. Mezi osobou provádějící natáčení a knihovnou by měla stačit pracovní dohoda. V případě, že by záznam byl dále upravován (střih, hudba), může se už jednat o autorské dílo. V tom případě by měla knihovna s autorem uzavřít licenční smlouvu. Tu uzavírat nemusí, pokud je jím zaměstnanec knihovny a má vytvoření díla v popisu práce nebo je tímto úkolem pověřen. Pak by se jednalo o zaměstnanecké dílo a v tom případě disponuje majetkovými autorskými právy zaměstnavatel.

6 Standard veřejných knihovnických a informačních služeb

Veřejné knihovnické a informační služby uvedené v knihovním zákoně představují pouze základní služby poskytované veřejnými knihovnami. Z důvodu jejich bližšího určení vydalo Ministerstvo kultury **Metodický pokyn k vymezení standardu veřejných knihovnických a informačních služeb poskytovaných knihovnami zřizovanými a/nebo provozovanými obcemi a kraji na území České republiky** (2005, poslední novela 2020),¹⁴ který definuje vybrané ukazatele z činnosti knihoven a stanoví jejich požadovanou úroveň.

Novela z roku 2020 vychází vstříc aktuálním potřebám knihoven a současně reflektuje narůstající požadavky uživatelů. Knihovny tak získaly nástroj, jehož prostřednictvím mohou nejen poskytovat kvalitnější služby, v lepších prostorách a s kvalifikovanými pracovníky, ale současně úspěšněji prosazovat požadavky na zlepšení služeb u svých zřizovatelů.

Předmětem standardu knihovnických služeb jsou:

- a) provozní doba knihovny pro veřejnost,
- b) tvorba knihovního fondu a informačních zdrojů,
- c) umístění knihovny v obci,
- d) plocha knihovny určená pro uživatele,
- e) studijní místa,
- f) přístup k internetu a informačním technologiím,
- g) webová prezentace knihovny,
- h) elektronický katalog knihovny na internetu,
- i) pracovníci knihovny a jejich vzdělávání,
- j) měření spokojenosti uživatelů knihovny.

Kritériem pro hodnoty standardu je velikost obce, kde knihovna působí (počet obyvatel). Výťah z metodického pokynu určený pro zřizovatele knihoven vydala Národní knihovna ČR pod názvem **Standard pro dobrou knihovnu**.¹⁵

V závěru roku 2014 vydala Sekce služeb osobám se specifickými potřebami SKIP standard pod názvem **Rovný přístup. Standard handicap friendly**. Jedná se o metodickou příručku pro práci s uživateli s různým postižením. Elektronickou verzi standardu najdete ke stažení zde: http://ipk.nkp.cz/docs/Rovny_pristup.pdf.

V roce 2016 vyšel standard pro práci se seniory v knihovnách „**Rovný přístup. Knihovna přátelská k seniorům. Metodická příručka pro práci knihoven se seniory**“. Elektronickou verzi standardu najdete zde:

http://www.skipcr.cz/dokumenty/rovny_pristup.pdf

¹⁴ <https://ipk.nkp.cz/docs/VKIS/standard-pro-dobrou-knihovnu-2020/view>

¹⁵ http://ipk.nkp.cz/docs/bench/Standard_pro_dobrou.pdf

7 Směrnice IFLA – Služby veřejných knihoven

Mezinárodní knihovnická organizace IFLA se věnuje rozvoji veřejných knihoven na celém světě. Druhé vydání české verze pochází z roku 2012. Dozvíte se v ní o posláních a cílech veřejných knihoven, o budování fondu (viz i modul Evidence, katalogizace a adjustace v knihovnách), o managementu knihoven, stejně tak jako informace z oblasti uspokojování potřeb zákazníků (v kapitole č. 3).¹⁶ Zde je stručně shrnuto, jaké služby a komu má/může knihovna poskytovat, jaké vztahy a s kým posilovat a rozvíjet a také jak by měla knihovna vypadat – co do prostor, designu interiéru a okolního prostředí budovy.

8 Literatura

- ČERNÁ, Milena; STOCKLOVÁ, Anna. Služby knihoven a informačních středisek. Praha: Univerzita Karlova, 1993. 98 s. ISBN 80-7066-703-6.
- DILHOFOVÁ, Adéla a KRATOCHVÍLOVÁ, Monika. Knihovnické a informační služby. In: E-learningový Knihovnický kurz [online]. 2018 [cit. 2018-09-25]. Dostupné na WWW: http://kurzy.knihovna.cz/pluginfile.php/4776/mod_resource/content/8/Modul%2006%20KIS%202016.pdf (Pozn.: Je nutná registrace.).
- Knihovny.cz. České knihovny na jednom místě [online]. © Moravian Library 2015–2018 [cit. 2018-09-25]. Dostupné na WWW: <http://www.knihovny.cz>.
- KOONTZ, Christie a Barbara GUBBIN. Služby veřejných knihoven: směrnice IFLA. 2., zcela přeprac. vyd. Praha: Národní knihovna České republiky – Knihovnický institut, 2012, 203 s. ISBN 978-80-7050-612-7.
- KRATOCHVÍLOVÁ, Monika. Úvod do právního rámce služeb. In: E-learningový kurz Služby knihoven. Kurzy.knihovna.cz [online]. 2018 [cit. 2018-09-25]. Dostupné na WWW: http://kurzy.knihovna.cz/pluginfile.php/15469/mod_resource/content/15/01_pravni_ramec_sluzeb_2016.pdf (Pozn.: Je nutná registrace.).
- MANOUŠKOVÁ, Mária. Meziknihovní výpůjční služby. In: E-learningový kurz Služby knihoven. Kurzy.knihovna.cz [online]. 2018 [cit. 2018-09-25]. Dostupné na WWW: http://kurzy.knihovna.cz/pluginfile.php/15666/mod_resource/content/8/03%20MVS%202016.pdf (Pozn.: Je nutná registrace.).
- MAZUROVÁ, Hana a Zlata HOUŠKOVÁ. Rovný přístup: knihovna přátelská k seniorům : metodická příručka pro práci knihoven se seniory. Praha: Národní knihovna České republiky - Knihovnický institut, 2016. ISBN 978-80-7050-674-5.

¹⁶ KOONTZ, Christie a Barbara GUBBIN. *Služby veřejných knihoven: směrnice IFLA*. 2., zcela přeprac. vyd. Praha: Národní knihovna České republiky – Knihovnický institut, 2012, 203 s. ISBN 978-80-7050-612-7.

- Meziknihovní služby. Národní knihovna České republiky [online]. ©Národní knihovna ČR, 2018-09-25. [cit. 2016-10-01]. Dostupné na WWW: <<http://www.nkp.cz/sluzby/ms>>.
- Koncepce rozvoje knihoven ČR na léta 2017–2020. MKČR [online]. [cit. cit. 2018-09-25]. Dostupné na WWW: < <http://ukr.knihovna.cz/koncepce-rozvoje-knihoven-cr-na-leta-2017-2020/>>.
- Koncepce rozvoje knihoven v České republice na léta 2021–2027 s výhledem do roku 2030. NK ČR [online]. [cit. cit. 2018-09-25]. Dostupné na WWW: <https://ipk.nkp.cz/legislativa/koncepce-strategie-deklarace>
- Rovný přístup – Standard Handicap Friendly. Metodická příručka pro práci knihoven s uživateli s postižením. 1. vyd. Praha: Národní knihovna České republiky, 2014, 11 s. ISBN 978-80-7050-643-1 [online]. [cit. 2018-09-25]. I Dostupné na WWW: <<https://ipk.nkp.cz/legislativa/normy-standardy-doporuceni/rovny-pristup.-standard-handicap-friendly>>.
- Standard pro dobrou knihovnu: metodický pokyn Ministerstva kultury k vymezení standardu veřejných knihovnických a informačních služeb poskytovaných knihovnami zřizovanými a/nebo provozovanými obcemi a kraji na území České republiky. 1. vyd. Praha: Národní knihovna České republiky, 2019. 12 s. ISBN 978-80-7050-616-5 [online]. [cit. cit. 2018-09-25]. Dostupné z WWW: <https://ipk.nkp.cz/legislativa/01_LegPod/knihovni-zakon-257-2001-sb.-a-navazne-provade-ci-prepisy/metodicky-pokyn-ministerstva-kultury-k-vymezeni-standardu-verejnych-knihovnickych-a-informacnich-sluzeb-poskytovanych-knihovnami-zrizovanymi-a-nebo-provozovanymi-obcemi-a-kraji-na-uzemi-ceske-republiky-2019>.
- VODIČKOVÁ, Hana. Nástin druhové klasifikace knihovnicko-informačních služeb. Knihovna plus [online]. 2009, č. 2 [cit. cit. 2018-09-25]. Dostupný z WWW: <<http://knihovna.nkp.cz/knihovnaplus92/vodic.htm>>. ISSN 1801-5948.
- Vytvořit dotazník zdarma. Survio [online]. [cit. 2018-09-25]. Dostupné na WWW: <<http://www.survio.com/cs/>>.
- Zákon č. 257/2001 Sb., o knihovnách a podmínkách provozování veřejných knihovnických a informačních služeb (knihovní zákon) [online]. [cit. 2018-09-25]. Dostupné na WWW: http://ipk.nkp.cz/legislativa/01_LegPod/knihovni-zakon-257-2001-sb.-a-navazne-provade-ci-prepisy.
- Zákon č. 121/2000 Sb., o právu autorském, o právech souvisejících s právem autorským a o změně některých zákonů (autorský zákon) ve znění pozdějších předpisů [online]. [cit. 2016-12-12]. Dostupné na WWW: <<https://www.zakonyprolidi.cz/cs/2000-121>>.

- Zákon o ochraně osobních údajů č. 101/2000 Sb. a o změně některých zákonů [online] [cit. 2016-12-12]. Dostupné na WWW: <<https://www.zakonyprolidi.cz/cs/2000-101>>.
- Škorníčková, Eva Co je GDPR? [online]. [cit. 2018-09-25]. Dostupné na WWW: <<https://www.gdpr.cz/gdpr/>>.

9 Doporučená literatura

- ČERVENKOVÁ, Anna. Co a jak číst se sluchově postiženým dítětem. Praha: Federace rodičů a přátel sluchově postižených, 1999.
- DILHOFOVÁ, Adéla, Monika KRATOCHVÍLOVÁ a Jan LIDMILA. Příručka pro knihovníky veřejných knihoven. Brno: Moravská zemská knihovna v Brně, 2013. ISBN 978-80-7051-199-2.
- HAMPLOVÁ, Ilona. Služby Centra pomoci handicapovaným na UP. Olomouc: Univerzita Palackého, Centrum pomoci handicapovaným, 2001. ISBN 80-244-0380-3.
- Informační centra digitálního vzdělávání: sborník materiálů a příkladů dobré praxe. Praha: Národní institut pro další vzdělávání, Centrální pracoviště, 2015. ISBN 978-80-86956-74-9.
- JANES, Joseph. Library 2020: today's leading visionaries describe tomorrow's library. Lanham: Scarecrow Press, 2013. ISBN 978-0-8108-8714-5.
- KLOUČKOVÁ, Zdenka. Služby knihoven v elektronickém prostředí: sborník příspěvků. Praha: Státní technická knihovna, 2000. ISBN 80-86504-01-8.
- MAISNER, Martin. Zákon o některých službách informační společnosti: komentář. V Praze: C.H. Beck, 2016. Beckovy komentáře. ISBN 978-80-7400-449-0.
- PULMAN: public libraries mobilising advanced networks : doporučení pro činnost veřejných knihoven, archivů a muzeí v podmínkách informační společnosti : [projekt. 2. vyd., (1. knižní). Praha: Národní knihovna ČR, 2004. ISBN 80-7050-447-1.
- Služby knihoven - nové trendy: sborník příspěvků ze semináře : 19.-23. června 2005, Lednice, Česká republika. Brno: Moravská zemská knihovna, 2005. ISBN 80-7051-164-8.